

Νίκου Καζαντζάκη

Πρόλογος¹

από

ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ²

Μια ομιλία του Σουάμι Βιβεκάναντα

που μετέφρασε η

Ελένη Σαμίου (- Καζαντζάκη)

Έκδοση ΠΥΡΣΟΣ 1937

* * *

Στην καρδιά κάθε θρησκείας αγωνίζεται μια πανανθρώπινη λαχτάρα για το υπερπέραν. Βαθιά σ' όλα τ' άκαμπτα και μισαλλόδοξα δόγματα που χωρίζουν τις θρησκείες τρέμει μια πνοή, μια αναπνοή, ο ίδιος πάντα στεναγμός του ανθρώπου, που δε χωράει στη γη τούτη. Και πίσω από τις παρδαλές, ακατανόητες συχνά θρησκευτικές μυθολογίες κρύβεται μια αλήθεια απλή, χωρίς φανταχτερά στολίδια, αιώνια.

Τούτη τη λαχτάρα και την πνοή και την αλήθεια ν' ακολουθήσομε στάθηκε πάντα ο μοναδικός δρόμος της λύτρωσης κάθε μυστικόπαθης ψυχής. Γιατί στην άκρα του δρόμου τούτου βρισκόταν πάντα η μόνη Πραγματικότητα που διάφοροι λαοί και διάφορες εποχές της έδωκαν και διαφορετικά ονόματα : Ιδέα, Όντως ον, Άτμαν, Θεός.

Αυτός είταν ο δρόμος. Και σκοπός είταν να ενωθούν με την αιώνιαν αυτήν πραγματικότητα, να γί ν ο υ ν ένα μαζί της. Κι όχι μονάχα να γίνουν ένα μαζί της, παρά ακόμα πιο πολύ: να νοιώσουν πως αιώνια ε ί τ α ν ε ν ω μ έ ν ο ι μαζί της. Δεν είταν «πηγεμός» ο δρόμος τούτος προς τον Θεό είταν «επιστροφή».

1 Αγγλική μετάφραση του παρόντος προλόγου εκδόθηκε στο Chennai της Ινδίας τον Αύγουστο του 1937 στο περιοδικό *Vedanta Kesari* του Τάγματος του Ραμακρίσνα – υπό τον τίτλο: 'RAMAKRISHNA - VIVEKANANDA'.

2 Αντίτυπο υπάρχει στην Εθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών.

Πρόλογος του Νίκου Καζαντζάκη

Καμμιά χώρα της γης δε γέννησε ψυχικούς αθλητές που να λαχτάρισαν με τόση συναισθηματική σφοδρότητα και συνάμα οξύτατη νοητική διαύγεια την ταύτιση τούτη, όσον οι Ινδίες. Αληθινοί «Βάκχοι του νήφειν». Καμμιάς άλλης χώρας θεόληπτοι δεν ένοιωσαν τόσο λαγαρά και με τόσο πάθος πως πίσω απ' όλη την πολυπλοκότατη πομπή των φαινομένων υπάρχει μια απλή, ασάλευτη ουσία. Πως πίσω απ' όλες τις εφήμερες μάσκες υπάρχει ένα αθάνατο πρόσωπο που κοιτάζει την ψυχή του ανθρώπου και τα μάτια του λαχταρίζουν και γνέφουν μέσα από τη χλόη, από τα ζώα, από τους ανθρώπους και τις ιδέες.

Ο χριστιανός και μουσουλμάνος μυστικός νοιώθει την ψυχή σαν ερωμένη να ζυγώνει ολοένα και πιο κοντά στον Ανώτατον Εραστή· κι όσο ζυγώνει, πληθαίνει η χαρά και νικιέται η ύλη. Έως ότου φτάσει στην τέλεια επαφή και ξεσπάσει τότε στην έκσταση ή τέλεια ηδονή.

Ο Ινδός μυστικός ακολουθεί συχνά άλλο δρόμο : Αφού πρώτα πειστεί με το λογικό πως δεν μπορεί να υπάρχει παρά μια μονάχα θεία Πνοή, το Άτμαν, και συνάμα πως η ανθρώπινη ψυχή δεν μπορεί να είναι παρά η ίδια αυτή θεία Πνοή, τότε κινάει από διάφορους δρόμους ανάλογα με το χάρισμα που έχει η κάθε ψυχή—για να ξαναγυρίσει στην αρχικήν αιώνια πατρίδα, τη Θεότητα.

Τρεις δρόμους θείας ένωσης είχαν ακολουθήσει οι αρχαίοι Έλληνες μυστικοί:

1. Ο Θεός κατεβαίνει στον άνθρωπο, διώχνει το ανθρώπινο εγώ και κάνει κατοχή στο σώμα και στην ψυχή του.
2. Ο άνθρωπος με την άσκηση ανεβαίνει στον Θεό και σμίγει μαζί του. Γίνεται Θεός (αυτό που οι Γερμανοί λένε *Vergotterung*).
3. Θεός κι άνθρωπος είναι ένα. Όχι γίνεται, παρά νοιώθει επιτέλους πως από καταβολής των αιώνων ήταν ένα με τη θεία ουσία: *Vergotterung*.

Τους τρεις αυτούς δρόμους ακολούθησαν κ' οι Γνωστικοί κ' οι

Πρόλογος του Νίκου Καζαντζάκη

Χριστιανοί κ' οι Μουσουλμάνοι μυστικοί. Ένας Άραβας γνωστικός του 2ου μ. Χ. αιώνα έγραφε σ' ένα φίλο του: «Μη ζητάς να βρεις τον Θεό απέξω σου. Είναι μέσα σου. Άκουσε πώς να τον προσφωνείς: «Θεέ μου, νου μου, λογικό μου, ψυχή μου, σώμα μου ! »

Τέσσερεις είναι κατά τους Ινδούς οι δρόμοι που οδηγούν στην ανώτατη ένωση: Ο δρόμος της αγάπης «Μπακτή-Γιόγκα», ο δρόμος της πράξης «Κάρμα-Γιόγκα», ο δρόμος της γνώσης «Νιάντα-Γιόγκα» κι ο δρόμος ο μυστικός «Ράγια-Γιόγκα».

Το δρόμο της αγάπης πήρε τον περασμένον αιώνα ο μεγάλος θρησκευτικός αθλητής των Ινδιών, ο Ραμακρίσνα. Σπάνια ανθρώπινη ψυχή έζησε με τόσο βάθος και τόσο μεθύσι την αβάσταχτην αγωνία κ' ηδονή της Θείας αγάπης. Όπως μια άλλη ερωτόληπτη ψυχή στο μεσαίωνα, η Μαρία Μαγδαληνή ντέι Πάτσι, γύριζε τους δρόμους φωνάζοντας: Αγάπη ! Αγάπη ! Αγάπη !

Λαχτάριζε, όπως έλεγε ο μέγας Βυζαντινός μυστικός Νικόλαος Καβάσιλας, να δεχτεί «ουχί ακτίνα τινα φως, αλλά τον δίσκον αυτόν του ηλίου». Και γι' αυτό ο Ραμακρίσνα θέλησε να γίνει όχι απλώς χριστιανός, μουσουλμάνος, βραχμανιστής, βουδιστής. Παρά θέλησε να ζήσει τους ίδιους τους θεούς, να γίνει ένα μαζί τους. Να γίνει Χριστός, Μουχαμέτης, Βράμας, Βισνού, Σίβας, Βούδας. Να μη μεσολαβεί τίποτα μεταξύ της ψυχής του και του Θεού. Κανένα δόγμα ή μύθος, καμμιά εικόνα ή ιδέα. Τίποτα ! Τίποτα ! Καθαρή γύμνια.

Ένοιωθε ο Ραμακρίσνα την ίδιαν ανάγκη της άμεσης επαφής που διετύπωσε με εξαίσια παράτολμα λόγια στον 13ον αιώνα η Μεεχθίλδη του Μαγδεμβούργου : «Ο Κύριος λέει στην ψυχή του ανθρώπου : — Κυρά Ψυχή, μείνε. — Τι να κάμω, Κύριε; — Να γδυθείς. — Κύριε, ντρέπομαι ! — Κυρά Ψυχή, τόσο είμαστε ένα που δεν πρέπει να υπάρχει μεταξύ μας τίποτα: μήτε φόβος, μήτε ντροπή, μήτε αρετή. — Κύριε, ιδού εγώ, η γυμνή ψυχή ! ...».

Μονάχα τα λόγια του ανθρώπινου έρωτα μπορούν να εκ-

Πρόλογος του Νίκου Καζαντζάκη

φράσουν τέλεια και τον ουράνιον έρωτα. Γιατί όμοια και τα δυο αγωνίσματα έχουν ανάταση κ' έξαψη, όμοια βρίσκουν εμπόδια κι αντίδραση κι όμοια τέλος, στην τέλεια επαφή, βρίσκουν χαρά στη νίκη.

Άλλον δρόμο για να βρει τον Θεό και να τον αποκαλύψει στους ανθρώπους βρήκε ο μαθητής του Ραμακρίσνα, ο Βιβεκανάντα.

Ο Ραμακρίσνα είταν από την ιερατική τάξη των Βραχμάνων, φτωχός, ασθενικός, όλο τρυφερότητα. Ο Βιβεκανάντα είταν από την τάξη των Πολεμιστών, αριστοκρατικό σόι, πλούσιος, σώμα αθλητικό, όλο δύναμη. Αγαπούσε τις σωματικές χαρές, περιφρονούσε την πνευματική άσκηση, περιγελούσε τη θρησκεία, παραστρατισμένος από τη δυτική του μόρφωση και τις χοντροκομμένες υλιστικές θεωρίες της εποχής του.

Μια μέρα, στο 1880, έφηβος ακόμα 17 χρονών, αντίκρουσε τον άνθρωπο που άλλαξε ολόκληρη τη ζωή του τον Ραμακρίσνα.

Κάθησε χρόνια στα πόδια του «γκουρού» του και τον άκουε. Κι όταν πέθανε ο δάσκαλος, ο Βιβεκανάντα σηκώθηκε, μόνος πια, να κηρύξει. Μα ο δρόμος του δεν είταν η Μπακτή-Γιόγκα, ο δρόμος της αγάπης, παρά η Κάρμα-Γιόγκα, ο δρόμος της πράξης. Ο Βιβεκανάντα δεν μπορούσε να φτάσει στην ανώτατη ένωση παρά ενεργώντας. Έθεσε στη ζωή του ένα μεγάλο χρέος που απαιτούσε, για να πραγματοποιηθεί, δράση, κίνηση, μετατόπιση από χώρα σε χώρα, επαφή με τους ανθρώπους, συζήτηση, λόγο κι αντίλογο, αγώνα.

Να ενωθούν όλοι οι άνθρωποι, να νοιώσουν πως όλες οι θρησκείες ταυτίζονται, πως όλοι οι θεοί είναι ένας Θεός. Πως Ανατολή και Δύση είναι αδερφές και μονάχα από τη συνεννόηση και τη συνεργασία τους εξαρτάται η σωτηρία τους. Η Δύση θα συνεισφέρει την επιστήμη, τις τεχνικές ανακαλύψεις, τα θαύματα του πρακτικού νου. Η Ανατολή την πνευματική ανάταση, την ψυχική αναζήτηση, τα θαύματα του θεωρητικού νου. Χωρίς τη συνεργασία αυτή η ανθρωπότητα κιντυνεύει.

Πρόλογος του Νίκου Καζαντζάκη

Ο Βιβεκάναντα στο 1893, εφτά χρόνια μετά το θάνατο του Δασκάλου του, κηρύσσει στο Σικάγο την ένωση όλων των θρησκειών κι όλων των ανθρώπων. Η φωνή του είναι θερμή, δυνατή, γεμάτη πίστη. Στην Ευρώπη και στην Αμερική κηρύσσει την ενότητα όλων των θρησκειών και την ανάγκη της ψυχικής αναγέννησης. Στις Ινδίες κηρύσσει την κοινωνική πρόοδο, τον επισημονικό διαφωτισμό, την ανάγκη της οικονομικής ευεξίας. Γιατί ήξερε καλά πόσο είχε δίκιο ο Δάσκαλός του όταν έλεγε: «Η θρησκεία δεν είναι για τις αδειανές κοιλιές!».

Ο Βιβεκάναντα ζούσε βαθιά, αγαπούσε όμοια τους ανθρώπους και της Ανατολής και της Δύσης. Ο Δάσκαλός του ζούσε τον Θεό, ο Βιβεκάναντα τον άνθρωπο. — «Πώς μπορούμε ν' αγαπήσουμε τον Θεό;» ρώτησαν κάποτε ένα ραββίνο. — Αγαπώντας τους ανθρώπους!» αποκρίθηκε ο ραββίνος. Έτσι, αγαπώντας τους ανθρώπους, έφτασε ο Βιβεκάναντα στη Θεία φλεγόμενη σφαίρα του Δασκάλου του.

Μα ο Βιβεκάναντα δεν ήταν μονάχα Κάρμα-Γιόγκιν, αθλητής της ενέργειας. Ο λόγος του ήταν μεστός νόηση, διανοητική οξύτητα κι ανθρώπινη σοφία. Είχε βαθιά μελετήσει τις ανατολικές φιλοσοφίες και τις δυτικές επιστήμες. Ζητούσε όχι να παρασύρει σε μυστική έκσταση τους ακροατές του παρά να τους πείσει με το λογικό, να τους φωτίσει με το νου, να τους αναγκάσει, με τη δύναμη της διαλεκτικής του, να συνεργαστούν μαζί του. Ο Βιβεκάναντα ήταν συνάμα και Νιάνι-Γιόγκιν, αθλητής της σοφίας. Είταν αυτό που ο Μάξιμος ο Ομολογητής έλεγε : «δυνατός ανήρ» : «Δυνατός ανήρ ο τη πράξει την γνώσιν συζεύξας».

Ο Ραμακρίσνα βρήκε τη λύτρωσή του αγαπώντας τον Θεό, ακινητώντας στη θεία ουσία. Ο Βιβεκάναντα βρήκε τη λύτρωσή του αγαπώντας τους ανθρώπους, ενεργώντας ανάμεσά τους, ακούραστος, όλος πεποίθηση, αγάπη και νοητική ρώμη.

Το κήρυγμα αυτό το διέκοψε απότομα, στις 4 Ιουλίου 1902, ο θάνατος. Σε ηλικία 39 ετών ο Βιβεκάναντα έκλεισε το στόμα.

Μα ο λόγος του είχε απελευθερωθεί από το εφήμερο στόμα. Δεν πέθανε μαζί του. Σε χιλιάδες ψυχές, Ανατολή και Δύση, ζη

Πρόλογος του Νίκου Καζαντζάκη

ακόμα, ενεργεί, αγωνίζεται και καρπίζει. Ό,τι θεϊκό περιείχε ο ανθρώπινος Βιβεκανάντα σώθηκε. Τα λόγια του, στενογραφημένα από τον πιστό του μαθητή Γκόντουιν, έχουν γίνει ευαγγέλια για χιλιάδες ευγενικές ψυχές που, ανάμεσα στην αδελφοκτόνα φρίκη του καιρού μας, διψούν για αγάπη κι αδερφοσύνη.

Ας ελπίσουμε πως η μετάφραση τούτη στην ελληνική γλώσσα μιας ομιλίας που έκαμε ο Βιβεκανάντα στην Καλιφόρνια στις 28 του Γενάρη 1900,³ δε θα πάει χαμένη.

«Ο λόγος ο καλός σαλεύει γύρο του τον αγέρα και το σάλεμα πληθαίνει, πληθαίνει, ωσότου φτάσει στο ανθρώπινο αυτί. Και τότε μπαίνει στην ψυχή του ανθρώπου και την καρπίζει» .

Τα λόγια αυτά του μεγάλου ρ α β β ί ν ο υ Ν ά χ μ α ν μάς δίνουν κουράγιο.

-οΟο-

ΔΕΪΤΕ
ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
στον ιστοχώρο μας:
www.vedanta.gr
Βιβλιοθήκη > Άρθρα > Kazantzakis

Το παρόν δημοσιεύεται στον ιστοχώρο
www.vedanta.gr
με ευγενική άδεια των
Εκδόσεων Καζαντζάκη, Αθήνα

3 THE WAY TO THE REALISATION OF A UNIVERSAL RELIGION (Delivered in the Universalist Church, Pasadena, California, 28th January 1900) —Complete Works Vol.2—published in Jnana Yoga. — Δείτε *Γκνιάντα Γιόγκα* του Σουάμι Βιβεκάναντα, Αθήνα, Εκδόσεις Κονιδάρη, μετάφραση Γιάννη Μανέττα, σελ.325-345.